TÜRK DİLİ

AYLIK DERGİ

BU SAYIDA

YAZARLAR:

Agâh Sırrı Levend — Ömer Asım Aksoy — Selâhattin Batu — A. D. — Malik Aksel — Vehbi Cem Aşkun — Lûtfi Ay — Mehmet Günfer Çelikman — Cahit Öztelli — S. N. Özerdim — N. A.

ŞAİRLER:

Behçet Kemal Çağlar — Şinasi Özdenoğlu — Cavidan Tümerkan — Muzaffer Uyguner — Mehmet Salihoğlu — İbrahim Minnetoğlu — Coşkun Ertepınar — Ali Püsküllüoğlu — Jülide Gülizar Ergüven — Abdullah Rıza Ergüven — Ömer Nida — Yahya Bozbekiroğlu — İsmet Ercan — Ülkü Tamer — Mustafa Kayabek — Kadir Pencaplıgil

Sayı: 49 Cilt: V

1 EKİM 1955

KUSURİ

VEHBİ CEM AŞKUN

XVIII. yüzyılın sonlarında yaşıyan Kusuri hakkında pek az yazı yazılmış, bu yüzden dikkati çekmemiştir. Yalnız değerli gençlerden M. Kaya Bilgegil 1942 de İkbal kitabevi tarafından yayımlanan bir eserle şairi tanıtmaya çalıştı. Bu arada benim çalışmalarımdan da bahsederek Kusuri'yi Sıvas şairlerinden zannettiğime işaret etmekte, bu işaretile şairin Sıvas şairlerinden olmadığını söylemek istemektedir.

Bilgegil'in, verdiği belgeye göre, şair Darende'lidir. Bu kasaba daha yakın tarihlere kadar Sıvas'a bağlı bulunuyordu. Nitekim bir Yahudi'nin "tezviratiyle" Kayseri valisine şikâyet edilen şair, Sıvaslı olması münasebetile Sıvas valiliğine "mahfuzen" gönderilmiştir. Bu da şairin Sıvas'ta bulunduğuna bir delildir. Sonra hayatı hemen hemen Sıvas köylerini gezmekle geçmiştir. Ortaköy, Çoŋgar, Kale köyü, Güzeloğlan, hep Sıvas köyleridir. Hattâ bir aralık Sıvas'a da gelmiş, bir müddet de Sıvas'ta oturmuştur.

Hem böyle doğum yeri kesin olarak bilinmiyen ve bütün hayatı Sıvas'ta geçen bir şairi, Sıvas'lı gösterip, tanıtmaya çalışmak bir kusur da sayılmaz. Sayın Bilgegil'in ölüm yerini bilmediğine bu yazımızda işaret ediyor ve kitabında bulunmıyan eserlerinden sunuyoruz.

HAYATI :

1193 göç yılında dünyaya gelmiştir. Asıl adı Ömer'dir. Nerede doğduğu ve Sıvas'a ne vakit geldiği kesin olarak bilinemiyor. Yalnız M. Kaya Bilgegil'in "Hâzâ tevarih-i sinniyat ve âhir-i tevarihnâme" adlı belgeye göre Darende'nin Ayvalı nahiyesine bağlı Kızılcaşar köyündendir.

Şair bir yerde uzun müddet kalmamış, daima Sıvas ve çevresini gezmiştir. Hattâ o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunan Musul, Gazze, Yafa gibi yerleri de dolaşmıştır.

Altı defa evlenmiş, bu yüzden de bahtı gülmemiştir. Çocuklarından birinin ölümü üzerine şu "ağıt"ı yazıyor :

İçerimden çıkmaz oldu bu sızı,
Nasıl can verdi de şol körpe kuzu,
Gözlerim önünde dönüyor gözü,
Sırrına varamam ağlarım bugün.

Emleri baş üstüne düzüldü,
Al yanakta gül benzi bozuldu,
Oğulsuzluk alnımıza yazıldı,
Sırrına varamam ağlarım bugün.

Şair, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Sıvas ve çevresini geziyor, hiçbir yerde uzun müddet kalmıyor. 1238 de de bir müddet Sıvas'a gelip oturuyor. Nihayet

1260 da gelip, bir yıl kaldığı Güzeloğlan köyü hoşuna gitmiş olacak ki, 1268 de tekrar bu köye geliyor. Şarkışla'nın Delilyas nahiyesine bağlı bulunan bu köyde ölüyor. Mezarı bu köyde bulunmaktadır.

Bilgegil'in verdiği belgeye göre bu köye gelişinden sonra 1269 da bu köyden ayrılan oğludur. Bu hesaba göre şair bir yıl yaşıyor ve ölümünden sonra çocukları bu köyden ayrılıyorlar. Doğumu ile ölümü arasından 66 yıl geçtiğine göre, şairimiz öldüğünde 66 yaşlarında bulunuyor demektir.

Şair hakkında Şarkışla'nın eski Malmüdürü M. Turan bir yazma gönderdi. Baştan başa şairin eserleri ile süslenmiş olan bu defterde 50 kadar eseri vardı. Hemen hepsini de not ettim. Şaire bir mecliste: "Hoca bir güzelleme" söyle diyorlar. O da: "ben kadın güzelliğini övemem, ama size Peygamberin güzelliğini methedeyim" deyip şu deyişte bulunuyor:

Ey zülfü siyahım, melek bakışlım,
Can sana yeşiller, allar da kurban.
Yanakları misk-i anber kokuşlum,
Lâleler, sünbüller, güller de kurban.

Baharın sellerin akıttın yaşa,
Seni seven hiç düşer mi teşvişe,
Arabistan, Bağdat, Acem, çar köşe,
Nice bin ovalar çöller de kurban.

Gönül her mihnete defterin dürdü,
Yeke tellim beliklerin kim ördü,
Ceridi, Avşarı, Türkmeni, Kürdü,
Nice bin köleler, kullar da kurban.

Kusuri'm ne zarafetli metheder,
Siyah zülfün mah yüzüne çengeller,
Ara yerde rakiblerin engeller,
Vasfını söyliyen diller de kurban.

Yukarıki konuşmadan şairin son günlerinde hoca sıfatını taşıdığını öğreniyoruz. Eğitiminin de yerinde olduğunu şu manzumesinden anlıyoruz :

Leylâ'nın mecnunıyım ben, ehl-i zârım var benim
Vuslat-ı leylâ için çok intizarım var benim.
Ol mecazi hublara hoş bendedir sanman beni
Can-u dilden, dil çeker bir şivekârım var benim.

Okudum üstat elinden elif ise, be ise,
Gece, gündüz, ezberimde ha ile mim ye ise.
Ol kısmette yazılan cüz'i, külli ne ise,
Ol kanaat-ı kenz içre iftiharım var benim.

Cümlesin gördüm geçirdim, az ise, ger çok ise,
Her ilimden katre aldım kara ise, ak ise,
Derbeder bir âşık isem, elde varım yok ise,
Hamdülillâh âlem içre itibarım var benim.

Ey Kusuri her cihetten kesiktir imkânımız,
Her ne raha yüz dönersek erişir ihsanımız,
Zerre âmalim bulunmaz çoktur, çok isyanımız,
Bin günahı affeder bir girdigârım var benim.

Kaya Bilgegil eserinin metin kısmında 91 parça derlemiş. Bende ise 50 ayrı parçası vardır. Karşılaştırdım, bendekilerin hiçbirisi onda yoktur. Bu itibarla bendekiler arasında ayırdığım birkaç parça henüz yayımlanmamıştır. Hepsini burada vermeğe imkân yoktur. İleride daha geniş bir inceleme ile birlikte sunacağım.

Kusuri'nin, Sıvas şairleri üzerinde büyük etkisi vardır. Hususiyle Erzurumlu Emrah ile, Ruhsatî üzerindeki etkisi açıktır. Divan tarzında gazel ve kasideleri de vardır. Fakat bunlardaki başarısı çok zayıftır. Zaten Anadolu saz ve halk şairleri, ne zaman koşma yolundan sapıp, Divan alanına yönelmişlerse, başarısızlık göstermiş, kötü bir özentiden ileri varamamışlardır. Bu hal "Kusuri"de de görülmektedir. Şairin gerek dil gerek ifade bakımından daha çok başarı gösterdiği parçalarından örnekler aldım.

— 1 —

Güzelin âlâsın âşıklar bilür,
Varıp hanesine mihman olursa.
Hicrin çeken lâbüd maksudun alır,
Hublar divanında meydan olursa.

On dördünde sürme çeker gözüne,
On beşinde katlanmalı nazına,
On altıda âşıkının yüzüne
Baktıkça mesteder, hayran olursa.

On yedide ahd ü aman çağıdır,
On sekizde zülfün yüze dağıdır,
On dokuzda hüsn-i cennet bağıdır.
Maksudun alır her kim rıdvan olursa.

Yiğirmide elden yere koyulmaz,
Yiğrmi-birde sevmesine doyulmaz,
Yirmiki'de cevr-i mihnet sayılmaz,
Mayası hub, huyu rindan olursa.

Yiğirmi üçünde goncalar gazel,
Nice hublar sevdim Kusuri'm ezel,
Yirmi dördünecek güzeldir güzel,
Sadakat destine kurban olursa.

— 2 —

Rakibler çoğaldı dosta varamam,
Tenhada vuslatın yeri var yeri.
Çünki alışmış sinen oda yanmağa
Sabreyle hey gönül yeri var yeri.

Başına bağlanır tarbuş yemeni,
Dolandırır beni, Hindi, Yemeni,
Yarım lâhza güldürmedin ya beni,
Çok ettin cefalar yeri var yeri.

Güzellerin ya serveri, ya hası,
Güya beni aşk oduna yakası,
Bir kere elime girse yakası,
Elbet eğininde yeri var yeri.

Kusuri'm *der ben kaçarım, o kovar,*
Ezber eyle yar ismini oku var,
Gamzesinde çifte çifte oku var,
Onun da sinemde yeri var yeri.

— 3 —

Bir vefasız beni ikrara boğdu,
Yanıp, yakılmağa nazım kalmadı.
Boran oldu dört köşeye kar yağdı,
Eriştik şitaya yazım kalmadı.

Rakiplerim geçirdiler tavımı,
Boşa çaktım çakmağımı, kavımı,
Yad avcılar bölüştüler avımı,
Şikâr olduk kolda bazım kalmadı.

Akar gider derelerin selleri,
Gazel oldu bahçemizin gülleri,
Perişandır sazımızın telleri,
Çalmıya elimde sazım kalmadı.

Kusuri'm *düşmekte günde bin zara,*
Daim aksi vurmaktadır settare,
Cümleyi var eden gani settara,
Yalvarı yalvarı yüzüm kalmadı.

— 5 —

Âciz kaldım şu gönlümün elinden
Beni bir kaşları kara düşürdü.
Bir dem halâs olup gitsem elinden
Dam-ı zülfü beni dara düşürdü.

Şimdiden, istemem düştüm dillere,
Hardan yanaşılmaz gonca güllere
İşittim yâr, canan olmuş ellere,
Beni bu perişan hale düşürdü.

Kusuri *ruhları gül gül misali,*
Bendesi hüsnüne bülbül misali,
Zülüf gerdanına fül fül misali,
Meylim ol sükkeri hale düşürdü.

— 5 —

Yanar ateş oldu aşk yüreğimde
Söyleyin siz bari dağlar neyleyim.
Gönül gamda kaldı, gözlerim nemde,
Deryalarım coşar, çağlar neyleyim.

Aşkın bin belâsı serden gitmedi,
Güller açılmadı, bülbül ötmedi,
Goncasın dermeye elim yetmedi,
Har elinde kaldı benler neyleyim.

Çekilir her yana yoksullar, baylar,
Çıkar sahralarda yaylasın yaylar,
Dillerim bin türlü türküler söyler,
Gözlerim de ah eder ağlar neyleyim.

Kusuri işimiz feryad olurdu,
Namımız âlemde irşad olurdu,
Gâhi hicran, gâhi vuslat olurdu,
Geçti şu ezel ki çağlar neyleyim.

— 6 —

Serimize çöktü hicrin tufanı,
Hazan erdi bu gülşende nem kaldı?
Bürüdü goncalar harın yaprağı,
Pinhan olmuş gülistanda nem kaldı?

Bir dilber sevmiştim gayet küçücek,
Mestolmuştu aşk bâdesin içicek,
Birdir artık benim için her çiçek,
Lâle, sünbül, gül, reyhanda nem kaldı?

— 7 —

Benden selâm eylen elâ gözlüme,
Söz verirde döner deyu korkmasın.
Gurab gibi her bahçenin seddine,
Daldan dala konar deyu korkmasın.

Kaplanmışım bu sevdanın postuna,
El sunmuşum bâdelerin mestine,
Sadakattir söz verdiği dostuna,
Beni yaman sanar deyu korkmasın.

Serim kodum namusuna, ârına,
Gözüm görmez katlanamam zârına,
Hercailik meşrebinin nârına,
Meyleder de yanar deyu korkmasın.

Kusuri aşkından göynüdü özüm,
Bütündür ikrarım, sadakat sözüm,
Âlem düşman olsa döndürmem yüzüm,
Eller bizi kınar deyu korkmasın.

— 8 —

Şol karşıki karlı dağlar,
Pare pare kar görünür.
Kaçan yârdan ayrı düştüm,
Bana ahu zâr görünür.

Hemelerde hemelerde,
Söz çok olur semelerde,
Koynundaki memelerde,
Domur domur ter görünür.

Benim yarim on üçünde,
Sünbül örülü saçında,
Dilber koynunun içinde
İki tane nar görünür.

Yeğin Kusuri'nin zârı,
Yandıkça gönlünde nârı,
Zülfün telinin her biri,
Boynumuza dar görünür.

— 9 —

Geçirdik hubluğu ihtiyar olduk,
Bir civanı yâr eylesem ne fayda.
Hazan erdi gazel oldu güllerim,
Bülbül gibi zâr eylesem ne fayda

Alil oldum gözüm görmez cihanı,
Geçmiştir başımdan Nuh'un tufanı,
Gam ile geçirdim bunca zamanı,
Şazlıktan kâr eylesem ne fayda.

Daim benim çündür dosttan cüdalık,
Âdetimdir bülbül gibi şeydalık,
Bunca demdir serde yokluk, gedanlık
Cümlesini var eylesem ne fayda.

Derbeder Kusuri geçirdim çağım
Eskidi neyleyim, bozuldu bağım,
Hemen el yetmez, kurulmaz ağım,
Düzüp borcun yâr eylesem ne fayda.